BAGEESHA
ବାଗୀଶ
ତୃତୀୟ ବର୍ଷ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା | ମାର୍ଚ୍ଚ - ଅପ୍ରେଲ୍ ୨୦୨୫
Volume No. 03 | Issue No. 02 | Mar-Apr 2025
Refereed Peer-Reviewed Journal
ISSN: 3107-4294 (PRINT) | 2583-9543 (ONLINE)

ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ଦୋଳଯାତ୍ରା

ସିପୁନ ଭୂତିଆ

ଗବେଷକ, ସଂସ୍କୃତି ଅଧ୍ୟୟନ ବିଭାଗ, ପ୍ରାଚୀନ, ଶିକ୍ଷା ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

RECEIVED : 05 FEB 2025
ACCEPTED : 25 APR 2025
REVISED : 30 APR 2025
PUBLISHED: 10 MAY 2025

ARTICLE QR CODE

BM2025/02-A005

ଗବେଷଣାତ୍ମକ ନିବନ୍ଧର ସମୀକ୍ଷକ:
ଡ. ଗୋପୀନାଥ ବାଗ
ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ,
ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଜ୍ୟୋତି ବିହାର, ବୁର୍ଲା

DOI:10.70541/BAGEESHA/2025030205

Article No. BM2025/02-A005
Categary : Research Article
Journal Home Page: https://bageesha.in
Support: editor.bageesha@gmail.com

ABSTRACT

ସାରାଂଶ

ଦୋଳ ହେଉଛି ଗୋପାଳ ଜାତିର କୌଳିକ ଉତ୍ସବ। ଏହି ଉତ୍ସବ ଏକାଦଶୀ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ପାଳିତ ହେଇ ଆସୁଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ମିଳେ। ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଳିତ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସବମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଦୋଳଯାତ୍ରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର। ଏହା କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ନୁହେଁ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ହରିଆଣା, ଗୁଜୁରାଟ, ରାଜସ୍ଥାନ, ବିହାର ଆଦି ରାଜ୍ୟରେ ମହାସମାରୋହରେ ପାଳିତ ହୁଏ। ବିଶେଷ ଭାବରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ପାଳିତ ହେଉଥିବା ଉତ୍ସବଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ଦୋଳର ପୂଜାବିଧି, ଲଉଡ଼ି ଖେଳ, ହୋଲିର ମହତ୍ୱ ଏବଂ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମୟରେ ଦୋଳପର୍ବରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖେଇବା ସହ ଏକ ଅବଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ଆଭିମୁଖ୍ୟ।

ମୂଳଶବ୍ଦ: ଦୋଳଯାତ୍ରା, ଗୋପାଳ ଜାତି, ଦୋଳର ପୂଜାବିଧି, ଲଉଡ଼ି ଖେଳ, କୌଳିକ ଉତ୍ସବ।

ଉପକ୍ରମ: ଦୋଳଯାତ୍ରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କର ଏକ ଜାତୀୟ ଉତ୍ସବ। ସେମାନେ ଫଗୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଦିନ ତାଙ୍କ ଆରାଧ୍ୟ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦୋଳ ମଣ୍ଡପରେ ଝୁଲାନ୍ତି। ମନରୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଭେଦଭାବକୁ ଦୂରେଇ ଦେଇ ରଙ୍ଗ ଅବିରକୁ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି। ଏହାଦ୍ୱାରା ଭାଇଚାରା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ। ଅବିର ଦ୍ୱାରା ବସନ୍ତ, ହାଡ଼ଫୁଟି ଭଳି ମହାମାରୀ ରୋଗ ମଧ୍ୟ ଭଲ ହୁଏ। ଦୋଳପର୍ବ ଫଗୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପାଞ୍ଚଦିନ ଧରି ଚାଲେ। ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ଦଶଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲେ। ଏହାକୁ ଦଶଦୋଳ କୁହାଯାଏ। ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଏହା ତିନିରୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ଧରି ପାଳିତ ହୁଏ।[1] ଦୋଳର ଆଭିଧାନିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ଝୁଲା' ବା ଦୋଳି। ଦୋଳ ମଣ୍ଡପରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭକ୍ତମାନେ ଭକ୍ତିରେ ଝୁଲେଇ ଥାଆନ୍ତି। ସନ୍ଥକବି ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ମତରେ ଏହା ଫଗୁଣ ମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ତିଥି ପୂର୍ବା ଫାଲଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ।[2] ଏଥିରେ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଦୋଳର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଗୋଠପୂଜା, ଚାଚେରୀ ଲୀଳା, ଲଉଡ଼ି ଖେଳ, ହୋଲି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି।

ବିଷୟର ଆଲୋଚନା: ସାଧାରଣ କେଉଁ ଆବାହମାନ କାଳରୁ ଦୋଳଯାତ୍ରାର ପରମ୍ପରା ପ୍ରଚଳିତ ତାହା କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହଁ। କାରଣ ସଭ୍ୟତାର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯାଯାବର ଗୋପାଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋପାଳନ କରୁଥିଲେ। ଜଙ୍ଗଲରେ ଶ୍ରମ ଲାଘବ ଓ ସମୟ ବିତେଇବା ପାଇଁ ବାଡ଼ି ବା ଲାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଖେଳକୁଦ କରୁଥଲେ, ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଲଉଡ଼ି ଖେଳ ବା ଦୋଳ ଉତ୍ସବର ରୂପ ପାଇଛି।

ପ୍ରଥମେ ଏହା ବସନ୍ତୋତ୍ସବ ବା ମଦନୋତ୍ସବ ଭାବରେ ପାଳିତ ହେଉଥିବାର ଜଣାଯାଏ। କାରଣ ମଣିଷ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ହିଁ ପୂଜା କରୁଥିଲା। ପ୍ରକୃତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମୟ ବସନ୍ତ ଋତୁ ହୋଇଥିବାରୁ ବସନ୍ତକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଏହି ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା। ସରସ୍ୱତୀ କଣ୍ଠାଭରଣରେ 'ସୁବସନ୍ତକ', ବିଶାଖା ଦତ୍ତଙ୍କ ମୁଦ୍ରାରାକ୍ଷସରେ 'କୌମୂଦୀ ମହୋତ୍ସବ', କାଳିଦାସଙ୍କ ମାଳବିକାଗ୍ନିମିତ୍ରରେ 'ଦୋହଦ' ମଦନୋତ୍ସବ ଭାବରେ ପାଳିତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ। ମାଳବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର

ନାଟକରେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀ ଭୂଷିତା ହୋଇ, ପାଦରେ ଅଳତା ଲଗେଇ, ବାମ ପାଦରେ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷକୁ ଆଘାତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗଣ୍ଡିରୁ ଡାଳଯାଏଁ ଫୁଲ ଫୁଟିଯାଏ। ଏହି ନାଟକରେ ରାଣୀଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ମାଳବିକା ଏହିକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ। (ପାଢ଼ୀ। ୧୯୯୮/୨୦୨୦। ୬୩୮)

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ। ଆଦିପର୍ବର ସରହ ସୁନ୍ଦରୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ମଧ୍ୟପର୍ବର ସୁଭଦ୍ରା ହରଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ବିରାଟପର୍ବର କୀଚକ ବଧ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବର ବର୍ଣ୍ଣନା ହେଇଛି। ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅଜ୍ଞାତବାସ କାଳରେ ବିରାଟ ରାଜ୍ୟରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଥାଆନ୍ତି। ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କୁ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ବିଷୟରେ ପଚାରୁଛନ୍ତି, ବିରାଟ ରାଜା କହୁଛନ୍ତି, "ସହଜେ ଆମେ ଜାତିରେ ଗଉଡ଼। ବନବାସୀ। ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ବିଷୟରେ ଆମେ କିପରି ଜାଣିବୁ"।[୩] ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଏକୋଇଶ ଦିନ ଭିତରେ ବିମାନ ତିଆରି କରି ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଗଲା। ସେହିପରି ସୁଭଦ୍ରା ହରଣରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅଷ୍ଟପାଟବଂଶୀ ଓ ରେବତୀଙ୍କ ସହ ସୁଭଦ୍ରା ବସନ୍ତ ଋତୁରେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ। ଗୋପକନ୍ୟାମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ପାଣି ପିଚକାରୀ ମାରୁଛନ୍ତି।[୪] ଉପରୋକ୍ତ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ କାଳରେ ବସନ୍ତୋତ୍ସବ ବା ମଦନୋତ୍ସବ ହେଉଛି ଦୋଳ ଉତ୍ସବର ପୂର୍ବରୂପ।

ଦୋଳଯାତ୍ରା ପ୍ରାଚୀନତାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ଶ୍ରୀ ଶତାନନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ 'ଶତାନନ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ' ଗ୍ରନ୍ଥରୁ। (ମହାପାତ୍ର। ୧୯୭୯।୧୬୯) ଏଥିରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ଯାହା ଦୀର୍ଘ ହଜାରେ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା। ଏହାର ସୃଷ୍ଟି ପଛରେ ଏକ ପୌରାଣିକ ମତ ରହିଛି। ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୋପାଳଓଗାଳରେ ରାଧାଙ୍କ ତଡ଼କୀ ଚୋରି ଘଟଣାରୁ ଦୋଳ ଉତ୍ସବ ସୃଷ୍ଟି। ଶରଣ ଦାସଙ୍କ ଚାଚେରୀ ଲୀଳା ଗଦ୍ୟ ରଚନାରେ ରାଧାଙ୍କ ତଡ଼କୀ (କାନଫୁଲ) ହଜିବା କଥା ବିଶଦ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ। କାହାଣୀଟି ଏହିପରି-

"ଦିନେ ରାଇ ବିନୋଦିନୀ ବୃଷଭାନୁ ଜେମା ରାଧା ନିଜ ପ୍ରିୟ ସଖୀଗଣଙ୍କ ସହ ଯମୁନାକୁ ସ୍ନାନ କରିବା ପାଇଁ ଗଲେ। ଯମୁନା ଘାଟରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସ୍ନାନ ନିମନ୍ତେ ଜଳ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ। ରାଧାଙ୍କର ବାମ କର୍ଣ୍ଣରୁ ଗୋଟିଏ ତଡ଼କୀ ପାଣି ଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲା। ତଡ଼କୀକୁ ଖାଦ୍ୟ ଭାବି ରୋହିମାଛ ଗିଳିଦେଲା। ରୋହିକୁ ଖାଦ୍ୟ ଭାବି ଚିଲ ନେଇଗଲା। ବୃନ୍ଦାବନର ଗଛ ଡାଳରେ ବସି ଖାଇବା ବେଳେ, ତଳେ ରୋହି ସହ ତଡ଼କୀ ପଡ଼ିଗଲା। ଏହି ସମୟରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହ ସୁଦାମା, ସୁବଳ, ମଧୁ, ମଙ୍ଗଳ ଆଦି ସଖାଗଣ ବଣରେ ଗାଈ ଜଗିଥିଲେ। ସୁଦାମା ରୋହିକୁ ପାଇଲା। ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶୁଥିବା ତଡ଼କୀଟି ରୋହି ଦେହରୁ ଆଣି କୃଷ୍ଣକୁ ଦେଲା। କୃଷ୍ଣ ତଡ଼କୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ବିଭୋଳିତ ହୋଇ ତଡ଼କୀର ମାଲିକାଣୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ବିଚାର କଲେ। ସଖା ଦାମ କହିଲେ, ଆଗକୁ ଫଗୁଣ ଆସୁଛି। ଗୋଟିଏ ବିମାନ ତିଆରି କରିବା। ଫଗୁଣ ମାସର ଦଶମୀ ତିଥିରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଯାଏ ଦୋଳଯାତ୍ରା କରିବା। ଦୋଳଯାତ୍ରା ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ କେତେକ କାହାଣୀ ମିଳେ। ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ - "ଏବେ ଆମ୍ଭେ ଉପାଏ କରିବା। ଦୋଳଯାତ କରି ଆମ୍ଭେ ଯାତେ ଭିଆଇବା। ରାତ୍ର ଚାଚେରୀ ବୁଲିବା। ଦୀପ ଦିହୁଡ଼ୀ ହୁଳା ଜାଳିବା। ଏ ତଡ଼କୀ ବେତେ ବାନ୍ଧି ଛାମୁରେ ଥିବା। ଯେ ମୋହର ବୋଲିବ ଦେଖି ଜାଣିମା।" (ପଟ୍ଟନାୟକ। ୧୯୭୫। ୪୦)

ଉପରୋକ୍ତ ପଂକ୍ତିରେ ଗୋପ ଠାକୁରାଣୀ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ହିଁ ଦୋଳଯାତ୍ରା କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି।

ଚାଚେରୀ ବୁଲାଇବା ରୀତି ଫଗୁଣ ମାସ ଦଶମୀ ତିଥିର ପର ଦିନଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦିନ ଧରି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ। କାଠରେ ଗୋଟିଏ ବିମାନ ତିଆରି କରି ତାକୁ ନାନା ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର କରି ସଜେଇ ଦିଆଯାଏ। ଗ୍ରାମର କୋଠଘରଠାରେ ପ୍ରଥମେ ବିମାନ ପୂଜା ହୁଏ। ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତି ବା କେବଳ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଗ୍ରହକୁ ଆଣି ଗୋପାଳମାନେ ବିମାନ ଭିତରେ ରଖନ୍ତି। ବିମାନର ଓଜନ ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରାମର ବୟସ୍କ ଓ ଯୁବକମାନେ ବିମାନ କାନ୍ଧେଇ ଥାଆନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଯେ ଯେତେ ପଦ ପଦବୀରେ ଥିଲେ ବି, ଫଗୁ ଦଶମୀରୁ ହୋଲି ଭିତରେ ଦୋଳ ବିମାନକୁ ଥରେ ବି ହଉ କାନ୍ଧରେ ଲଗେଇ ଥାଆନ୍ତି। କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ ଯେ କୃଷ୍ଣ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ୱୟଂ ପରମବ୍ରହ୍ମ, ପରମାତ୍ମା। ତେଣୁ ସେମାନେ ଏହାକୁ ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି। ଏହାପରେ ବିମାନ ବନ୍ଦାପନା କରି ଜଣେ ବୟସ୍କ ଲୋକ ତାଳରେ ଗୋଡ଼ ପକେଇ, ଗୀତଗାଇ ଭେଟ କରିଥା'ନ୍ତି। ଏହାପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଚାଚେରୀ ଯାତ୍ରା। ଖୋଳ କରତାଳ ସହ ଶଙ୍ଖ, ଘଣ୍ଟ, ଶିଙ୍ଗା, ବଂଶୀ ଆଦି ବାଦ୍ୟରେ ଗାଁଆ ଦାଣ୍ଡ କମ୍ପିଉଠେ। ବାଳକମାନେ ଗୀତ ଗାଇ ଲଉଡ଼ି ଖେଳନ୍ତି। ଖେମଟା ନାଚନ୍ତି। ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋପାଳଙ୍କ ଘରେ ପାଞ୍ଚଦିନ ବୁଲିବୁଲି ଭୋଗ ଖାଆନ୍ତି। ଇଷ୍ଟଦେବତାଙ୍କୁ ନିଜ ଦ୍ୱାର ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ଗୋପାଳମାନେ କୃତ୍ୟକୃତ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି।

ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଦିନ ପାହାନ୍ତାରୁ ଗୋପାଳମାନେ ଗୋପୂଜା ନିମନ୍ତେ ଗୋଗୋଷ୍ଠକୁ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି। କାରଣ ଗୋମାତା ହେଉଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଆର୍ଥନୀତିକ ପ୍ରଗତିର ବାହକ, ପୁଣି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ବନ୍ଦନୀୟା। ତେଣୁ ସେମାନେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ନୂଆ ଶିକା, ବାହୁଙ୍ଗି, କଳସୀ, ଶିଙ୍ଗା, ବଂଶୀ, ଆମ୍ବଡ଼ାଳ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ। ଗୋଠରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଗାଈ ମହିଷୀଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଗାଧୋଇ ଦିଅନ୍ତି। ତା ପରେ ନଦୀ କି ପୋଖରୀକୁ କୁମ୍ଭନେଇ ଯାଆନ୍ତି। ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ତୁଠରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାକୁ ଗୋବରରେ ଲିପି ଦିଅନ୍ତି। ଗୋପାଳ କଳସୀକୁ ନେଇ ପୂର୍ବମୁଖୀ ହୋଇ ଜଳରେ ବୁଡ଼େ। ଗୋମୟ ଲିପିଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପାଣି ଆଣି କଳସୀଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ରୁ ସାନକ୍ରମେ ସଜେଇ ରଖେ। ଏହାପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ

ପୂଜାକାର୍ଯ୍ୟ।

ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିବା ଦହି, କ୍ଷୀର, ଘିଅ, ଗୁଡ଼, ସର, ଲବଣୀ, ଛେନା ଆଦି ଭୋଗ ଲଗାଯାଏ। ଧୂପ, ଦୀପ, ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯାଏ। ଯୁବକମାନେ ଶିଙ୍ଗା ଓ ବେଣୁ ବଜେଇ, ପଟୁଆର କରି ନଦୀତୁଠରୁ ବାହାରନ୍ତି। ଗୋପାଳ ଗୋଠରେ ପହଞ୍ଚି ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଏ ଗୋଠପୂଜା। ଐଶାନ୍ୟ କୋଣକୁ ମୁହଁକରି ପୂଜା କରାଯାଏ। ଗାଈ ମହିଷୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ରକ୍ଷାକାରୀ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ପୂଜା କରାଯାଏ। ପ୍ରଥମ ଚିରର କ୍ଷୀର ଭୂମିରେ ପକାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଚିର ବାଛୁରୀ ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ବାକି କ୍ଷୀର ଗୋପାଳ ଘରପାଇଁ ରଖେ। "ଏହାପରେ ଗାଈ ବା ମହିଷୀର ଗୋବରରେ ଗୋଠର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳରେ ବା ଗୁହାଳେ ଏକମଞ୍ଜ କଦଳୀ ପତ୍ର ଉପରେ ଦୁଇଟି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ। ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ଚୂଳମାଳ, ଫୁଲ ଓ ଅବିର ଦେଇ କଳସ ସହ ପୂଜା କରାହୁଏ। ଭାଗବତ ଓ ହରିବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବତ ଓ ଗୋପର ଗୋସମ୍ପଦ ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ, କୃଷ୍ଣକର୍ତ୍ତୃକ ଏହାର ପୂଜା କିମ୍ବଦନ୍ତୀକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଗୋପାଳମାନେ ଦୋଳପର୍ବରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି।"(ପଣ୍ଡା। ୨୦୧୩। ୭୨) ଏହାପରେ ବଳି ମରାଯାଏ। ଗୋଠକୁ ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ପିଶାଚ ତଥା ବାହ୍ୟ ଶତ୍ରୁ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଏହା କରାଯାଏ। ଏକ ନୂତନ ହାଣ୍ଡିରେ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଙ୍ଗାର, ଝୁଣା, ଘିଅବତୀ ରଖାଯାଏ। ଜଣେ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ହାଣ୍ଡିଟିକୁ ଜାଳି ଗୋଠ ଚାରିପଟେ ସାତଥର ବୁଲିଥା'ନ୍ତି। ଏହାପରେ ହାଣ୍ଡିଟିକୁ ନେଇ ଅତୁଠରେ ବିସର୍ଜନ କରି ଦିଅନ୍ତି। ବଳିମରା ପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ମେଣ୍ଢାଘର ପୋଡ଼ି। ଆମ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ପରମ୍ପରାରେ ଅଗ୍ନି ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦେବତା। ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ ଦିଗର ଦିଗପାଳ। ମନରୁ ସବୁ ହିଂସା, ଛନ୍ଦ, କପଟ, ଅହଂକାର ଆଦି ଅସୂୟା ଭାବକୁ ଗୋପାଳମାନେ ମେଣ୍ଢାଘର ପୋଡ଼ିରେ ଜାଳି ଦିଅନ୍ତି।

"ଅଇଘେରା ପାଇଁ ଜାଳେଣି ସାମଗ୍ରୀ ସବୁ ଏକାଠି କରି ଠିକ୍ ଏକ କୁଡ଼ିଆ ଘରଭଳି ସଜ୍ଜିତ କରାଯାଇଥାଏ,ଯେମିତି ସେଇ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମେଷ ରହି ପାରିବ। କାରଣ ମେଷ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ବାହନ। ପ୍ରାୟ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଟିଏ ମେଷର ପ୍ରତିକୃତି ରଖି ଦିଆଯିବା ବେଳେ ଆଉ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ, ସେଇ ପ୍ରତିକୃତି ସହିତ ସତକୁ ସତ ଏକ ଜିବନ୍ତ ମେଷକୁ ତା'ରି ଭିତରେ ରଖି ଦିଆଯାଏ।" (ମହାପାତ୍ର। ୧୯୭୯। ୧୭୧)

ମେଷ କୁଡ଼ିଆରେ ନିଆଁ ଲଗେଇ ଦେବାପରେ ମେଷଟି ବାହାରକୁ ପଳେଇ ଆସିଥାଏ। ମେଣ୍ଢାଘର ପୋଡ଼ି ବଙ୍ଗଳାରେ 'ମେଧାର ଘର ପୋଡ଼ାଣ', ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ 'ହୋଲାଛା', ଉତ୍ତର ଭାରତରେ 'ଦଣ୍ଡ ରାକ୍ଷସୀ ପୂଜା' ଏବଂ ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ 'ହୋଲିକା ଦହନ' ଭାବେ ପରିଚିତ। (ମହାପାତ୍ର। ୧୯୭୯। ୧୭୧) ହୋଲିକା ହେଉଛି ରାକ୍ଷସ ରାଜ ହିରଣ୍ୟକଶ୍ୟପଙ୍କ ଭଉଣୀ। ହିରଣ୍ୟକଶ୍ୟପଙ୍କ ପୁତ୍ର ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ। ପିତାଙ୍କ ଶତ ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜାକଲା। ବାପାଙ୍କର ବଇରୀ ହେଲା। ଏମିତିକି ଜୀବନରୁ ମାରିଦେବା ପାଇଁ ବାପା ବିଭିନ୍ନ ଯୋଜନା କଲେ। ବିଫଳ ହେଲେ। ଶେଷରେ ରାକ୍ଷସରାଜଙ୍କ ଭଉଣୀ ହୋଲିକା ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ ଧରି ଭୟଙ୍କର ଅଗ୍ନି ଭିତରକୁ ପଶିଲା। ହେଲେ ଫଳ ହେଲା ଓଲଟା। ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବଞ୍ଚିଗଲା। ଅଗ୍ନି କୌଣସି କ୍ଷତି କରିପାରିବନି ବର ପାଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ହୋଲିକା ଜଳି ଭସ୍ମ ହେଇଗଲା। ଅଧର୍ମ ଉପରେ ଧର୍ମର,ଅନ୍ୟାୟ ଉପରେ ନ୍ୟାୟର ବିଜୟ ହେଲା। ସମାଜରୁ ଅନ୍ୟାୟ, ଅସତ୍ୟ, ଅବିଚାର, ଛଳନା ଆଦିକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ହୋଲିକା ଦହନ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଏ।

ମେଣ୍ଢାଘର ପୋଡ଼ି ପରେ ଗୋପାଳମାନେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି। ଏହାପରେ ଚାଲେ ପିଠାବଣ୍ଟା କାର୍ଯ୍ୟ। ପୂର୍ବ ରାତିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାନା ପ୍ରକାର ପିଠା ଯଥା- ଆରିସା, କାକରା, ମଣ୍ଡାପିଠା, ପୋଡ଼ପିଠା ଆଦି ତିଆରି କରି ପଡ଼ିଶା ଘର, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ। ସମ୍ପର୍କକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ ଇଏ ଏକ ମାଧ୍ୟମ। ଏହାପରେ ସମସ୍ତ ଗୋପାଳ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି। ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବାନାନେଇ ଗ୍ରାମଦେବତୀଙ୍କ ପୀଠକୁ ଯାଆନ୍ତି। କାରଣ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାମଦେବତୀଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ହିଁ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି। ଦେବୀପୀଠରେ ଜଣେ ଗୋପାଳ ଦେହରେ ଗ୍ରାମଦେବତୀ ଆସନ୍ତି। ତାକୁ କାଳିଶୀ କହନ୍ତି। ସେ ଦୋଳଯାତ୍ରାର ଭବିଷ୍ୟତ, ଗାଁ'ର ଭବିଷ୍ୟତ ସହ ଗାଁଲୋକଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି। ବିପଦ ଥିଲେ ପ୍ରତିକାର କହି ଦିଅନ୍ତି। ଗ୍ରାମଦେବତୀଙ୍କ ପାଖରେ ପୂଜାବିଧି ସାରି ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତି।

ଗୋପାଳୁଣୀ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିବା ହଳଦୀ ପାଣିକୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ପାଦରେ ପକେଇ ଦିଏ। ଗୋପାଳମାନେ ଉତ୍ତପ୍ତ ଖରାରେ ଖାଲି ପାଦରେ ବୁଲୁଥିବାରୁ ଏହା ତାଙ୍କୁ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଏ। ବନ୍ଦାପନା ପରେ ଶିଙ୍ଗାରେ କିଛି ଜଳ ଓ କ୍ଷୀର ଭରି କରି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ।୫ ଅର୍ଘ୍ୟଦେବା ପଛରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଆଉ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି। ଏହିଦିନ ବର୍ଷ ଯାକର ହୋଇଥିବା କଳି ତକରାଳ, ମାନ ଅଭିମାନ, ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଆଦି ତୁଟିଥାଏ। ଯେଉଁ ଗୋପାଳଭାଇର ଯଦି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବି ବିଷୟରେ କଥା ତୁଟି ନଥାଏ, ତେବେ ତା ଘରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ। ଉକ୍ତ ଗୋପାଳ ଜଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାଏ।

ଅର୍ଘ୍ୟ ଖୁଆଇବା ସରିବା ବେଳକୁ ଖରାଟିକେ କମି ଯାଇଥାଏ। ସେତିକି ବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ମୁଖ୍ୟ ଦୋଳଯାତ୍ରା। ଗାଁ ମଝି ବା ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଦୋଳମଣ୍ଡପକୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବିଜେ କରନ୍ତି। ଏହା ପରେ ହୁଏ ଦୋଳ ମେଲଣ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଁ'ର ଦୋଳ ବିମାନ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି ଦୋଳ ମଣ୍ଡପରେ। ସେଦିନ ସବୁ ଗୋପାଳ ହେଇ ଯାଆନ୍ତି ଦାମ, ସୁଦାମ, ସୁବାହୁ, ସୁବଳ ଆଉ ସବୁ ଗୋପାଳୁଣୀ ସାଜନ୍ତି ଲଳିତା, ବିଶାଖା, ଇନ୍ଦୁରେଖା। ଗାଁ ପାଲଟେ ଗୋପପୁର। ପଡ଼ୋଶୀ ତଥା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଭିଡ଼ ଜମେ ଦୋଳ ମଣ୍ଡପ ପାଖରେ। ଏହାପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଲଉଡ଼ିଖେଳ

ବା ବାଡ଼ିଖେଳ। କିଛିକିଛି ଜାଗାରେ କାଠିଖେଳ କହନ୍ତି। ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା ଯଥା- ସମ୍ବଲପୁର, ବଲାଙ୍ଗୀର, କଳାହାଣ୍ଡି, ନୂଆପଡ଼ା ଆଦିରେ ଏହାକୁ ବନାବାଡ଼ି କହନ୍ତି।

ପ୍ରଥମେ ଗ୍ରାମର ବୟସ୍କ ଲୋକ ଭେଟ କରନ୍ତି। ସଳଖ କେନ୍ଦୁବାଡ଼ିଟିଏ ଧରି ଗୀତ ଗଆନ୍ତି। ତାଳ ସହ ପାଦ ପକେଇ, ନିଶ ଫୁଲେଇ କୁହାଟି ମାରନ୍ତି। ଦୁଇ ବା ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଯୁବକ ମିଶି ପାଇକାଳୀ ଖେଳନ୍ତି। ପାଇକ ଅର୍ଥାତ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ନାଚପରି। ଗୀତ-ବାଦ୍ୟର ତାଳେତାଳେ ତାଙ୍କ କେନ୍ଦୁବାଡ଼ିଟି ଚକ୍ରାକାରରେ ବୁଲୁଥାଏ।

"ପ୍ରଥମେ ବେଦବର/ ଦ୍ୱିତୀୟେ ହରିହର/ ଜଗ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର।/ ଆଦ୍ୟେ ଥିଲେ ଚକ୍ର ବାଜୁଥିବଟି (୨ ଥର)/ ପୋତିଲି ଖୁଣ୍ଟି/ ଭୋଲାମ ବାଡ଼ିଆ ଭୋଲାମ ଗଣ୍ଠି (୨ ଥର)/ ପୋତ ଖୁଣ୍ଟି"। (ସଂଗୃହିତ; ସୁରେଶ ବେହେରା)

ଏହାପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଲଉଡ଼ି ଖେଳ। କେନ୍ଦୁ ବା ଭେରୁ ଗଛରୁ ବାଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି। ଏଥିରେ ବାରଜଣ ବା ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଗୋପାଳ ଥାଆନ୍ତି। ଗାୟକ, ବାୟକ ଓ ଗୀତର ପାଳି ଧରିବା ପାଇଁ କିଛି ରହିଥା'ନ୍ତି। ରାଧା, କୃଷ୍ଣ, କଂସ, ନନ୍ଦ, ଯଶୋଦା, ଅକ୍ରୁର ଓ ଅନ୍ୟ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅଭିନୟ ପାଇଁ କିଛି ଲୋକ ଥାଆନ୍ତି। ପ୍ରଥମେ ଗୁରୁ, ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ସଭା, ମଣ୍ଡପ ଆଦିକୁ ବନ୍ଦନା କରି ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ। ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଯଥା- ତାଟକ ଚୋରି, ନବମିଳନ, କୁଞ୍ଜମିଳନ, ସର୍ପାଭିସାର, ପଦ୍ମାଭିସାର ଆଦି, ମହାଭାରତ, ରାମାୟଣ, ହରିବଂଶ ଓ ଭାଗବତରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଗୀତ ଆକାରରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଛଳରେ ପରିବେଷିତ ହେଉଥାଏ।

ବାଦ୍ୟର ରୁକୁଟ ବା ତାଳ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋପାଳର ପାଦ ଓ ବାଡ଼ି ପଡ଼େ। ବାଦ୍ୟର ତାଳକୁ ଅନୁସରଣ ନ କଲେ ପାଦ ପଡ଼ିବନି। ଯେମିତିକି, ଗୋଟିଏ ବାଦ୍ୟ ଶେଷ ହେବାବେଳେ ଛିଡ଼ାଣ ଦିଆଯାଏ, 'ଧିନି ତାଗିଡ଼ି ତାଗିଡ଼ି ତାଗିଡ଼ି (୩ ଥର) ତା ଧିନାଖିଟା ଧା ଧିନାଖିଟା ଧା ଧିନାଖିଟା ତଡ଼ଂ।' ଏହି ତାଳରେ ତିନିଥର ଘୁରିଘୁରି ବସିବାକୁ ପଡ଼େ। ବିଭିନ୍ନ ରସ ଅନୁଯାୟୀ ଭିନ୍ନାଭିନ୍ନ ବାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବାଜେ। ଯେମିତିକି କରୁଣ ରସ ପାଇଁ 'ଧିନି ତାଖିଟି ତିନି ତା' ବାଜିବା ବେଳେ, ବୀର ରସ ପାଇଁ 'ଧେ ଧେ ଧିନ୍ଦାତା ତାକ ଧେ ଧେ ଧିନ୍ଦାତା' ବାଜେ। ବାଡ଼ିଖେଳ ମଧ୍ୟରେ ବେଳେବେଳେ ବାଡ଼ି ଚକ୍ରାକାରରେ ବୁଲୁଥାଏ। ନିଜେ ଖେଳିବା ସହ ସାଥି ଖେଳାଳିର ବାଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋପାଳ ବାଡ଼ାଏ। ବିପକ୍ଷ ବାଡ଼ି ବ୍ୟତୀତ କାହା ଦେହରେ ବାଡ଼ି ବାଜେନି। ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ଅଭ୍ୟାସ ଯୋଗୁଁ। ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅତି ଚର୍ଚ୍ଚିତ 'ଫଗୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣୀମା ଜହ୍ନ ମୋ ଫୁଲ ବଉଳବେଣୀ' ଗୀତ ଗାଇ ଗୋପାଳମାନେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତଚୋରୀ କରନ୍ତି।

ଏହାପରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଓଗାଳ। ଓଗାଳର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପଥରୋଧ କରିବା। (ମହାପାତ୍ର। ୧୯୯୭। ୬) କିଛି ଗୋପାଳ ମଥୁରା ଗୋପାଳ ସାଜି ଅନ୍ୟ ଗୋପର ଗୋପାଳ ସାଜିଥିବା ଦଳକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରେ। ଯେମିତିକି ଗୋଟିଏ ଦଳ ପଚାରେ "ଗୋପାଳ ଭାଇମାନେ ତୁମେଯେଉଁ ଅବିରକୁ ଦେହରେ ବୋଳୁଛ ଏହା କିପରି ଉତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କଲା"? ଉତ୍ତର ଆସେ- ତ୍ରେତୟା ଯୁଗରେ ଦଶାନନ ରାବଣ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଶରାଘାତରେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ରାମ ଲଙ୍କାପତିଙ୍କଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି। ଖୁସିହେଇ ବର ଯାଚିଛନ୍ତି। ରାବଣ ଶୁଣି କହିଛନ୍ତି, "ହେ ରାମ, ଆପଣଙ୍କ ଶରାଘାତରେ ମୋର ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ସହ ପୁତ୍ରନାତି ମଧ୍ୟ ନିହତ ହେଲେ। ତାଙ୍କ ରୁଧିରରେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମି କାଦୁଅରେ ପରିଣତ ହେଇ ଯାଇଛି। ଏହାର କିଛି ପ୍ରତିକାର କରନ୍ତୁ"। ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ "ହେ ଦଶାନନ, ଏ ରଙ୍ଗମାଟି ରୁଧିର ଏବେ ଏଠି ପଡ଼ିଥାଉ। ମୁଁ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ପୁଣିଥରେ କୃଷ୍ଣ ରୂପରେ ଅବତାର ନେବି। ସଖାମାନଙ୍କ ସହ ମିଶି ଦୋଳଯାତ୍ରା କରିବି। ସେଇ ସମୟରେ ଏଠାରୁ ମାଟିନେଇ ତାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସେଥିରେ ଅବିର ତିଆରି କରାଯିବ। ଯାହା ଫଗୁଣ ମାସରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ସହ ସମସ୍ତ ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକମାନେ ଦେହରେ ମାରିବେ"। ଓଡ଼ିଶାର ଦୋଳ ଉତ୍ସବରେ ଗୁଜୁରାଟ ପରି ନାରୀମାନେ ଭାଗ ନେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏମାନେ କେବଳ ଦର୍ଶକ।

ପୂର୍ବରୁ ହୋଲିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଅବିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ଥିଲା। ଏଥିରେ ବସନ୍ତ ଦିନର ବିସୂଚୀକା ନିବାରଣ ଲାଗି କର୍ପୂର, ଜାଫ୍ରାଇନ୍ ପରି କେତେକ ଉପାଦାନ ରହୁଥିଲା। ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ ସହ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ରକ୍ଷା ଥିଲା ଆମ ପର୍ବ ପର୍ବାଣୀର ବଡ଼ ବିଶେଷତ୍ୱ। କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ଆଜିର ବିଜ୍ଞାନ ଆମକୁ ଅନେକ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଦେବା ସହିତ ଆମର ଉଶୃଙ୍ଖଳତାକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ମଧ୍ୟ ସହାୟକ ହୋଇଛି। ଆଜିର ରାସାୟନିକ ରଙ୍ଗର ବ୍ୟବହାର ସେ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ।

ଉପସଂହାର: ଆଜିର ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ପ୍ରବାହ ଦୋଳପର୍ବ ପାଳନର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଅନେକାଂଶରେ ଭିତ୍ତିହୀନ କରି ଦେଇଛି। ଯାହାଦିନେ ଗୋଟିଏ ଜାତିର ସାତ୍ରାନ୍ତ୍ୟର ପରିଚୟ ଥିଲା, ତାହା ଆଜିର ନବ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଲଜ୍ୟାର କାରଣ ହୋଇଛି। ଆଜିର ଗୋପାଳ ଯୁବକ ବିମାନ କାନ୍ଧେଇବା ବା ବାଡ଼ିଧରି ଲଉଡ଼ି ଖେଳିବାକୁ ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ କରୁଛି। ସେଥିପାଇଁ କେତେକ ଗ୍ରାମରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ। ଦୋଳଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଦୋଳମଣ୍ଡପରେ ବସାଇ ଭୋଗ ଦେଇ ଦିଆଯାଉଛି। ଏହା ଆମ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ଅବକ୍ଷୟର ସୂଚନା। ଆଜିର ଯୁବକମାନେ ଏଥିପ୍ରତି ସଚେତନ ହେଲେ ଆମର ଜାତୀୟ ଅସ୍ମିତାର ସୁରକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହେବ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ:

୧) ଦାସ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ। ୧୯୮୫। ହରିବଂଶ (ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ)। କଟକ: ରାଧାରମଣ ପୁସ୍ତକାଳୟ ।

୨) ଦାସ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ। ୨୦୦୬। ଗୋପାଳ ଓଗାଳ। ରତ୍ନାକର ଚଇନି ଓ ଅନ୍ୟମାନେ(ସଂ)। ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ରଚନାବଳୀ (ଓଗାଳ

ଖଣ୍ଡ)। କଟକ: ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ସୃତି ସଂସଦ।

୩) ଦାସ, କୁଞ୍ଜବିହାରୀ। ୧୯୫୮। ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ଗୀତ ଓ କାହାଣୀ। ବିଶ୍ୱଭାରତୀ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ: ଓଡ଼ିଆ ଗବେଷଣା ବିଭାଗ।

୪) ଦାସ, ମହାଦେବ। 'ପ୍ର.କା.ନାହିଁ': ସଚିତ୍ର ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ। କଟକ: ବୀଣାପାଣି ପୁସ୍ତକ ଭଣ୍ଡାର।

୫) ଦାସ, ଶରଣ। ୧୯୭୫। ଚାଚେରୀ ଲୀଳା। ଆଶୁତୋଷ ପଟ୍ଟନାୟକ(ସଂ), କାଠିଆପଡ଼ା, ଜଗତସିଂହପୁର।

୬) ଦାସ ସାରଳା। ୧୯୬୫। ମହାଭାରତ (ମଧ୍ୟପର୍ବ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ), ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି(ସଂ)। ଓଡ଼ିଶା: ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟାପାର ବିଭାଗ।

୭) ଦାସ ସାରଳା। ୧୯୭୨। ମହାଭାରତ (ବିରାଟ ପର୍ବ), ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି(ସଂ), ଓଡ଼ିଶା: ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟାପାର ବିଭାଗ।

୮) ପଣ୍ଡା, ପ୍ରଦୀପ୍ତ କୁମାର। ୨୦୧୩। ଦୋଳଯାତ୍ରା ଓ ଗୋପାଳଙ୍କ ଲଉଡ଼ି ଉତ୍ସବ, ଅସିତ ମହାନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟମାନେ(ସଂ), ଫଗୁ ଓ ଫଗୁଣର ପର୍ବ। କଟକ: ଅରିଲୋ ମେଳଣ ସାରସ୍ୱତ କମିଟି ।

୯) ପାଢ଼ୀ, ବେଣୀମାଧବ। ୨୦୨୦। କୃଷ୍ଟି ଓ ଦୃଷ୍ଟି, ସୁଦର୍ଶନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ(ସଂ),ବେଣୀମାଧବ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ। କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ।

୧୦) ବେହେରା, ସୁରେଶ। ବୟସ- ୪୫, ଜାତି- ଗଉଡ଼, ଯୋଗାଯୋଗ-୯୯୩୭୨୫୨୦୮୬,ପଦଲାପୁର, ସପ୍ତଶଯ୍ୟା, ଢେଙ୍କାନାଳ।

୧୧) ମହାନ୍ତି, ବ୍ରଜମୋହନ(ସଂ)। ୨୦୦୦। ପୁରାଣ ପରିକ୍ରମା (ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତବକ)। କଟକ: ଓଡ଼ିଶା ବୁକଷ୍ଟୋର୍।

୧୨) ମହାପାତ୍ର, ଖଗେଶ୍ୱର। ୧୯୯୭। ସମାଲୋଚନାର ଦିଗ ଦିଗନ୍ତ, କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ।

୧୩) ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ। ୧୯୭୯। ଦୋଳଯାତ୍ରା ଓ ହୋଲି, ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଓ ସୁଭାଷଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି(ସଂ), ଓଡ଼ିଶାର ପର୍ବପର୍ବାଣି ଓଷାବ୍ରତ ଯାନିଯାତ୍ରା। କଟକ: ଓଡ଼ିଶା ବୁକଷ୍ଟୋର୍ ।

୧୪) ମିଶ୍ର, ପଣ୍ଡିତ ହରିହର(ଅନୁ)। 'ପ୍ର.କା.ନାହିଁ': ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ (ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡ), କଟକ: ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଷ୍ଟୋର୍।

Funding
No funding was received for conducting this study.

Does this article screened for similarity?
Yes

Conflict of interest
The Author has no conflicts of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the Licenses
© **Sipun Bhutia 2025**.The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Cite this Article :
Bhutia, Sipun, "*Odishare Gopalamananka Dolajatra*", Bageesha, Vol. No. 03, Issue No. 02, March - April 2025, Article No: BM2025/02-A004| Page- 35-39| DOI: https://doi.org/10.70541/BAGEESHA/2025030205